proLékaře.cz | 22.11.2026

doi: 10.48095/cccsnn2026247

100 let české neurologické kliniky Univerzity Karlovy

Oni tu byli také – historie německé psychiatricko-neurologické kliniky v Praze do roku 1938

100 years of the Czech Department of Neurology, Charles University

They were here, too – the history of the German Psychiatric and Neurological Department in Prague until 1938

Souhrn

Historie neurologie na Německé univerzitě v Praze zůstává ve srovnání s dějinami české neurologie málo známou částí paměti oboru. Tato přehledová práce sleduje její vývoj od společných kořenů v pražském Zemském ústavu pro choromyslné a na interních klinikách přes vznik německé psychiatrické kliniky až k postupné emancipaci neurologie v první třetině 20. století. Zvláštní pozornost je věnována škole Arnolda Picka, jejímu klinicko-anatomickému výzkumu afázií, apraxií, demencí a dalších poruch vyšších mozkových funkcí, dále působení Otto Pötzla a Eduarda Gampera a jejich spolupracovníků. Za Gamperova vedení získala neurologie částečnou autonomii, od roku 1934 se samostatně umístěným lůžkovým oddělením a s plány na další rozvoj. Tato práce ukazuje, že česká a německá neurologie a psychiatrie byly sice akademicky oddělené, ale pracovaly ve společném prostoru, částečně se stejnými pacienty a s doloženými osobními i pracovními kontakty. Rozvoj pražské německé neuropsychiatrické školy byl zásadně narušen Gamperovou smrtí v roce 1938 a následnou nacistickou rasovou perzekucí, která z kliniky odstranila většinu profesorů a docentů. Poválečný zánik Německé univerzity pak vedl k definitivnímu konci pracoviště.

Abstract

The history of neurology at the German University in Prague remains a relatively neglected part of the history of the field. This review traces its development from the shared roots in the Prague asylum and internal medicine departments, through the establishment of the German psychiatric department, to the gradual emancipation of neurology during the first third of the twentieth century. Particular attention is paid to the school of Arnold Pick and its clinicopathological research on aphasia, apraxia, dementias and other disorders of higher cerebral functions, as well as to the work of Otto Pötzl, Eduard Gamper and their collaborators. Under Gamper, neurology became an increasingly autonomous component of the department, with a separately located neurological ward from 1934 and plans for further development. The review shows that Czech and German neurology and psychiatry, although academically separate, operated within a shared environment, partly the same patient population, and maintained documented personal and professional contacts. The development of the Prague German neuropsychiatric school was profoundly disrupted by Gamper's death in 1938 and the subsequent Nazi racial persecution, which removed which removed from the department most of its professors and lecturers. The post-war dissolution of the German University then brought the institution to a definitive end.

Redakční rada potvrzuje, že rukopis práce splnil ICMJE kritéria pro publikace zasílané do biomedicínských časopisů.
The Editorial Board declares that the manuscript met the ICMJE "uniform requirements" for biomedical papers.

E. Růžička, P. Havránková

Neurologická klinika
1. LF UK a VFN v Praze

✉
prof. MUDr. Evžen Růžička, DrSc.
Neurologická klinika
1. LF UK a VFN v Praze
Kateřinská 30
120 00 Praha 2
e-mail: evzen.ruzicka@lf1.cuni.cz

Přijato k recenzi: 12. 8 2026
Přijato do tisku: 24. 8 2026

Klíčová slova
historie neurologie – Německá univerzita v Praze – Arnold Pick – Otto Pötzl – Eduard Gamper – neuropsychiatrie – dějiny medicíny

Key words
history of neurology – German University in Prague – Arnold Pick – Otto Pötzl – Eduard Gamper – neuropsychiatry – history of medicine

proLékaře.cz | 22.11.2026

Úvod

Sté výročí české neurologické kliniky Univerzity Karlovy se stalo příležitostí k připomenutí cesty k jejímu vzniku a podmínek, v nichž klinika v roce 1926 začínala pod vedením Ladislava Haškovce a dále se rozvíjela od roku 1937 s Kamilem Hennerem [1–3]. Překvapivě málo se však ví o tom, že tato nově zřízená česká klinika přišla do prostředí, kde již desítky let fungovala psychiatrická a stále výrazněji i neurologicky orientovaná klinika Německé univerzity v Praze. Škola Arnolda Picka, Otto Pötzla, Eduarda Gampera a jejich spolupracovníků patřila v první třetině 20. století k významným centrům středoevropské neuropsychiatrie. Přesto není vnímána jako součást naší neurologické tradice. K tomuto zapomnění nepochybně přispěla nacistická okupace, uzavření českých vysokých škol a univerzitních klinik v roce 1939 i poválečný zánik Německé univerzity. Odborná kontinuita německé kliniky však byla zásadně narušena již dříve – nejprve smrtí Eduarda Gampera na jaře 1938 a poté od podzimu téhož roku nastupující nacistickou rasovou perzekucí, která rozvrátila její personální složení [4,5].

Historie psychiatricko-neurologické kliniky Německé Karlovy Univerzity není cizím dodatkem k dějinám české neurologie. Působila v témže státě a městě, ve stejném univerzitním a nemocničním prostoru. Je proto součástí historie našeho oboru, které jsme dosud věnovali jen nepřiměřeně malou pozornost. Nyní je čas to změnit.

Neklidná historie univerzity, štěpení a sekvestrace elit

Pro správné pochopení neklidné a někdy i dramatické historie univerzity je nutno vrátit se až na samý počátek. Pražská univerzita byla založena roku 1348 Karlem IV. jako latinské *studium generale* tvořené čtyřmi univerzitními národy (českým, bavorským, saským a polským), jež byly *de facto* veřejnými korporacemi vymezenými především zemskou či regionální příslušností, nikoli jazykem nebo etnicitou [6]. Prvním významným zásahem do chodu univerzity byl Dekret kutnohorský vydaný roku 1409 Václavem IV., který změnil poměr hlasů v univerzitní samosprávě: český univerzitní národ získal tři hlasy, zatímco ostatní tři národy dohromady jeden [7]. Nešlo přitom o zavedení češtiny do výuky – univerzitním jazykem zůstávala latina – nýbrž o mocenské zvýhodnění českého univerzitního národa podporujícího královu politiku. V důsledku této změny odešla z Prahy značná část mistrů a studentů ostatních národů. Od té doby univerzita fungovala jen ve výrazně omezené podobě, přežívala prakticky pouze artistická fakulta, zatímco lékařská, právnická a teologická fakulta přerušily výuku a udílení grádů téměř na dvě století [7,8]. Teprve roku 1654 spojil císař Ferdinand III. dosavadní pražskou univerzitu, sídlící v Karolinu, s jezuitskou akademií při koleji v Klementinu; vznikla tak Karlo-Ferdinandova univerzita se čtyřmi fakultami včetně lékařské. Další reformy Marie Terezie a Josefa II. ji proměnily ve státem řízený vzdělávací ústav a studijní řád z roku 1784 zavedl němčinu jako vyučovací jazyk místo dosavadní latiny [8].

V průběhu 19. století spolu s českým národním hnutím a souvisejícími politickými změnami nabývala na významu také česko-německá jazyková otázka. Na univerzitě zároveň přibývalo česky mluvících studentů a sílily požadavky na výuku v češtině. Tento vývoj vyústil v roce 1882 v rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity na dvě samostatné instituce se stejným čtyřfakultním uspořádáním, oddělenou správou a rozdílným vyučovacím jazykem: českou a německou c. k. Karlo-Ferdinandovu univerzitu (*k. k. deutsche Karl-Ferdinands-Universität in Prag*) [9]. Na lékařské fakultě bylo rozdělení univerzity obtížné. Klíč nebyl oborový ani prostorový, ale personální: přednostové ústavů a klinik se měli rozhodnout, na které univerzitě budou dále působit, a s nimi měla přejít jejich pracoviště vč. vybavení a knihovních fondů. Většina profesorského sboru setrvala na německé fakultě. Česká lékařská fakulta proto zahájila výuku až ve školním roce 1883/1884 a pro většinu oborů musela postupně vybudovat vlastní ústavy a kliniky [10–15]. Situace se však v jednotlivých oborech lišila; např. univerzitní psychiatrická klinika v době rozdělení univerzity ještě neexistovala.

Vznik české lékařské fakulty byl důležitým vlasteneckým aktem, současně však znamenal další rozštěpení pražského univerzitního prostoru. Německá lékařská fakulta přitom až do roku 1938 rozhodně nebyla importovanou říšskoněmeckou institucí, ale byla z velké části tvořena akademiky z českých zemí, zejména pražskými a sudetskými Němci, s vysokým podílem židovských lékařů, jak později odhalila nacifikace a rasová perzekuce [16–18].

Česká a německá lékařská fakulta tedy působily po roce 1882 samostatně. Jejich kliniky však existovaly vedle sebe ve stejné nemocnici; v případě psychiatrie byly dokonce česká a německá univerzitní část umístěny ve společných budovách.

Výuka neurověd v teoretických oborech

Již od poloviny 19. století se v seznamech přednášek lékařské fakulty objevovaly mimořádné specializované přednášky týkající se nervového systému. Z teoretických oborů šlo zejména o anatomii, fyziologii, histologii a patologickou anatomii – např. přednášky anatomů Vincenta Bochdaleka (1801–1883) a Philippa Henkeho (1834–1897) o smyslech a nervech, Ewalda Heringa (1834–1918) o fyziologii nervů a smyslových orgánů, Sigmunda Mayera (1842–1910) o fyziologii vasomotorického nervového systému a histologii periferních nervů, Hanse Eppingera (1845–1916) o patologické anatomii nervového systému a Wilhelma Biedermanna (1852–1929) o fyziologii centrálního nervového systému. Významnou vědeckou osobností byl vídeňský rodák Hans Chiari (1851–1916) (obr. 1), v roce 1882 v Praze jmenovaný profesorem patologické anatomie, který mimo jiné v roce 1891 popsal malformaci mozkového kmene a mozečku známou pod jeho jménem [19]. O tom, zda probíhala výuka i v českém jazyce, není mnoho informací. Jan Evangelista Purkyně (1787–1869) zřejmě do svých přednášek fyziologie zařazoval i neurofyziologická témata, jejich přesný obsah ale nelze z dostupných zdrojů rekonstruovat. Je však doloženo, že od zim-

Obr. 1. Hans Chiari (1851–1916), před rokem 1916. U.S. National Library of Medicine, Images from the History of Medicine, B04586. Volné dílo.

Fig. 1. Hans Chiari (1851–1916), before 1916. U.S. National Library of Medicine, Images from the History of Medicine, B04586. Public domain.

proLékaře.cz | 22.11.2026

ního semestru 1861/1862 Purkyně přednášel fyziologii paralelně česky i německy [20], stejně tak i jeho nástupce František Novotný (1839–1879) [21].

Nervové choroby na interních klinikách

První přednášky o nervových chorobách, případně i s demonstracemi u lůžka, vypisovali především internisté: Josef Halla (1814–1887), Anton Jaksch (1810–1887) a Robert Väter (1830–1893). Z mladší generace přednášeli k tématům nervových onemocnění Alfred Přibram (1841–1912), Theodor Petrina (1842–1928), Jacob Singer (1853–1926) a zvláště významný představitel pražské univerzity a lékařské fakulty Rudolf Jaksch (1855–1947).

Péče o pacienty s nervovými chorobami se současně rozvíjela jak na interních klinikách, tak na psychiatrii. Hranice mezi obory přitom nebyla ustálená, což vedlo ke sporům, které se netýkaly jen odborného vymezení, ale také pacientů, lůžek, ambulancí a výuky. Na německé fakultě se to výrazně projevilo roku 1909, kdy Arnold Pick usiloval o vyčlenění neurologických lůžek a zřízení specializované ambulance na psychiatrické klinice. Proti se postavili přednostové interních klinik Rudolf Jaksch a Alfred Přibram, kteří neurologii nadále považovali za součást vnitřního lékařství [22]. (Obdobné překrývání oborů existovalo i na české fakultě. Nervovým nemocem se věnovali internisté Josef Thomayer, Ladislav Syllaba a Josef Pelnář, na psychiatrické straně zejména Antonín Heveroch.)

Výzkumu nervových nemocí se z internistů nejvýrazněji věnoval pražský rodák Otto Kahler (1849–1893) (obr. 2), známý řadou společných publikací s Arnoldem Pickem, včetně práce popisující somatotopické uspořádání vzestupných vláken v zadních míšních provazcích (Kahlerův-Pickův zákon: vlákna z kraniálnějších segmentů se přidávají laterálně, zatímco kaudálnější zůstávají mediálně) [23], ale také popisem syringomyelie a mnohočetného myelomu (Kahlerova nemoc) [24]. Výzkumu se kromě výuky věnovali též Egmont Münzer (1865–1924) a Gottfried Pick (1867–1926) [22].

Zemský ústav pro choromyslné a ustavení psychiatrických klinik

Počátky institucionalizované péče o duševně a nervově nemocné v Praze sahají k samostatnému ústavu otevřenému roku 1790 při všeobecné nemocnici. Od roku

Obr. 2. Otto Kahler (1849–1893), kolem roku 1880. Autor neznámý. Historická fotografie; volné dílo.

Fig. 2. Otto Kahler (1849–1893), around 1880. Author unknown. Historical photograph; public domain.

1822 byl ústav pro choromyslné umístěn v bývalém klášteře augustiniánek u kostela sv. Kateřiny. V období, jemuž se dále věnujeme, fungoval jako Zemský ústav pro choromyslné v Praze (*Landes-Irrenanstalt in Prag*; v dobových pramenech též *k. k. Irren- Heil- und Pflegeanstalt*). Původní klášterní budova, označovaná jako *Altes Haus* - Starý dům (Kateřinská 30, Praha 2), je nynějším sídlem Neurologické kliniky 1. LF UK a VFN [25]. Z iniciativy ředitele Josepha Gottfrieda Riedela byl areál ve 40. letech 19. století rozšířen o *Neues Haus* – Nový dům (Ke Karlovu 11, Praha 2), dnešní sídlo Psychiatrické kliniky 1. LF UK a VFN. Pro dějiny neurologie je podstatné, že tehdejší pojem duševní nemoci zahrnoval i řadu stavů, které bychom dnes řadili mezi onemocnění nervového systému. Jakob Fischel (1813–1892), další ředitel ústavu, v monografii z roku 1850 dokládá péči o nemocné s epilepsií, paralýzami, následky mozkových onemocnění, poruchami řeči, kognice a chování [26]. Zpětné rozlišování „psychiatrických" a „neurologických" pacientů je tedy pro toto období metodicky problematické.

Psychiatrická výuka probíhala v Zemském ústavu pro choromyslné již před rozdělením univerzity. Teprve roku 1886 byly v jeho areálu ustaveny dvě univerzitní psychiatrické kliniky, německá a česká, které však neměly vlastní oddělenou nemocniční základnu, nýbrž využívaly vyčleněné prostory a pacientský soubor Zemského ústavu. Vztahy mezi ústavem a klinikami nebyly zpočátku jednoduché. Spory se týkaly zejména

Obr. 3. Arnold Pick (1851–1924), kolem roku 1920. Autor neznámý. Zdroj: Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie. 1922;76(1–2). Volné dílo, prostřednictvím Wikimedia Commons.

Fig. 3. Arnold Pick (1851–1924), around 1920. Author unknown. Source: Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie. 1922;76(1–2). Public domain, via Wikimedia Commons.

financování a rozdělení pravomocí mezi ředitele Zemského ústavu a přednosty klinik. Přes vzájemné třenice však museli provozně spolupracovat a svěřené instituce postupně funkčně i personálně propojovat [27]. Neurologicky relevantní pacienti byli ovšem i nadále rozptýleni podle dobové psychiatrické klasifikace, pohlaví a provozních kategorií mezi jednotlivá oddělení Starého a Nového domu [22].

Arnold Pick a emancipace neurologie

Systematičtěji se neurologie začala v tomto prostředí prosazovat zejména zásluhou **Arnolda Picka** (1851–1924) (obr. 3). Narodil se ve Velkém Meziříčí, studoval ve Vídni, kde byl ovlivněn Theodorem Meynertem, a zkušenosti získával také u Carla Westphala v Berlíně. Roku 1878 se v Praze habilitoval z psychiatrie a neurologie a poté vedl filiální Zemský ústav pro choromyslné v Dobřanech. Roku 1886 se vrátil na pražskou univerzitu, kde byl jmenován profesorem psychiatrie a neurologie a stal se prvním přednostou nově ustavené německé psychiatrické kliniky, v jejímž čele stál až do roku 1921. Dle univerzitních seznamů (*Ord-*

proLékaře.cz | 22.11.2026

Obr. 4. Oskar Fischer (1876–1942), kolem roku 1936. Autor neznámý. Volné dílo, (PD-anon-70-EU) prostřednictvím Wikimedia Commons.

Fig. 4. Oskar Fischer (1876–1942), around 1936. Author unknown. Public domain (PD-anon-70-EU), via Wikimedia Commons.

nung der Vorlesungen an der k.k. Deutschen Karl-Ferdinands-Universität in Prag) se v Pickových přednáškách objevují klinická diagnostika nervových nemocí, nemocí míchy, normální a patologická anatomie nervového systému vč. mikroskopických cvičení [15]. Od letního semestru 1915 byla jedna z Pickových přednášek označena přímo jako *„Nervenklinik"* a stejně bylo uvedeno i místo výuky: *„Nervenklinik, Landesirrenanstalt"* [15,22]. Může to naznačovat i snahu vyčlenit uvnitř psychiatrického pracoviště lůžka pro nervově nemocné.

Pickova vědecká práce byla od počátku výrazně neurologická. Na počátku kariéry se spolu s Otto Kahlerem věnoval míšní anatomii (viz výše). Dále studoval afázie, apraxie, agnózie, poruchy orientace, epilepsii, fokální mozkové léze a degenerativní onemocnění. Roku 1892 publikoval případ pacienta s progresivní afázií a nápadnou atrofií levého temporálního laloku [28]. Následovaly další práce o ohraničených atrofiích temporálních, frontálních a parietálních oblastí [29–31]. Pick neusiloval o vymezení jedné nové nemoci; jeho cílem bylo spojovat klinický obraz s lokalizovanými mozkovými atrofiemi. Teprve později byly některé z těchto klinicko-patologických obrazů spojeny s eponymem Pickova nemoc. Význam článku z roku 1892 a následujících prací potvrzují novější rozbory původních publikací [32–34]. K dalším významným dílům patří Pickovy práce zaměřené na afázie a apraxie [29,31,35]. Jeho klinicko-anatomická metoda spojovala psychiatrii s neurologií a neuropatologií: poruchy řeči, jednání a osobnosti interpretoval jako projevy funkčního výpadku konkrétních mozkových systémů.

Pick byl přísný, analyticky zaměřený klinik a mimořádně produktivní autor [32,33,36]. Zároveň vytvořil skupinu spolupracovníků, kteří se věnovali především neurologii, neuropatologii a neuropsychologii.

Nejvýznamnější z nich byl rodák ze Slaného **Oskar Fischer** (1876–1942) (obr. 4). Pocházel z rodiny s českobratrskými kořeny, která se přihlásila k židovství; sám v roce 1905 konvertoval k evangelické církvi. Po maturitě na českém gymnáziu ve Slaném vystudoval německou lékařskou fakultu v Praze, kde promoval roku 1900. Nejprve působil v patologicko-anatomickém ústavu Hanse Chiariho, poté na Pickově psychiatrické klinice; roku 1906 se habilitoval z psychiatrie a neurologie a roku 1917 byl jmenován mimořádným profesorem. Na Německé univerzitě v Praze přednášel až do konce roku 1938 diagnostiku a léčbu nervových a duševních onemocnění i jiná příbuzná témata. Vědecky se věnoval histopatologii mozku a řadě klinických problémů, mimo jiné poruchám vnímání proporcionality, progresivní paralýze, patogenezi pásového oparu a anatomii nádorových metastáz do mozku. V roce 1907, krátce po Alzheimerově kazuistice Augusty D. [37], Fischer publikoval vlastní klinicko-patologickou studii senilní demence [38]. Zatímco Alzheimerova krátká práce se týkala jediného případu, později popisovaného jako presenilní demence, Fischer vyšetřil rozsáhlejší soubor nemocných a podrobně popsal morfologii struktur odpovídajících dnešním neuritickým plakům. Jeho přínos se v rané literatuře odrážel i v označení Fischerovy plaky a nemoc byla označována jako Fischerova presbyofrenie [39]. Avšak rozhodující slovo měl Emil Kraepelin, nejvýznamnější německý psychiatr své doby, který v roce 1909 v 8. vydání své učebnice psychiatrie zavedl pro nemoc eponymické označení podle svého tehdejšího spolupracovníka na mnichovské klinice, zatímco Fischerův přínos nebyl v názvu nemoci zohledněn [32,40,41].

Fischer se věnoval také válečným neurózám a forenzní psychiatrii. K dobově aktuálním tématům patřil jeho zájem o grafologii, telepatii a jasnovidectví (několik let na fakultě vypisoval i předmět nazvaný Úvod do vědeckého okultismu – metapsychologie) [15]; roku 1924 vydal knihu založenou na experimentech s Rafaelem Schermannem, tehdy známým vídeňským grafologem a údajným jasnovidcem, v roce 1929 vstoupil do širšího povědomí účastí v procesu s dalším jasnovidcem E. J. Hanussenem [42,43]. Vedle akademické dráhy se věnoval soukromé praxi a patřil k nejvyhledávanějším psychiatrům v Praze. Roku 1908 s bratrancem Leo Kosákem založil a odborně řídil soukromý Léčebný ústav pro choroby nervové a duševní ve Veleslavíně, kde se mimo jiných prominentních nemocných léčila i manželka prezidenta Charlotta Garrigue Masaryková [43]. Po roce 1918 se angažoval také veřejně, kandidoval za německé liberály do Národního shromáždění a pražského městského zastupitelstva. Vondráček na Fischera vzpomínal jako na milého a originálního člověka [44].

Když byl Oskar Fischer v rámci rasové čistky Německé univerzity vyzván k dobrovolné rezignaci, vzdal se protestním dopisem *venia legendi* (oprávnění přednášet na univerzitě) i doktorátu získaného na německé lékařské fakultě [45]. Za Protektorátu jej postihla protižidovská opatření: veleslavínské sanatorium dostalo nuceného německého správce a Fischer byl deportován do terezínského ghetta, kde zemřel [43].

Ernst Sträussler (1872–1959), rodák z Uherského Hradiště a absolvent vídeňské lékařské fakulty, působil v Praze jako vojenský neurolog a psychiatr, později též na německé lékařské fakultě, kde se v roce 1906 habilitoval a roku 1915 byl jmenován profesorem psychiatrie. Roku 1919 přešel do Vídně, kde působil zejména jako histopatolog; později byl označován za „nestora rakouské neuropatologie" [46]. V roce 1936 se spolu s Josefem Gerstmannem a Iljou M. Scheinkerem podílel na popisu vzácné hereditární choroby centrálního nervového systému, dnes známé jako Gerstmannova–Sträusslerova–Scheinkerova nemoc, řazené mezi autozomálně dominantní prionová onemocnění [47]. Všichni tři autoři byli po roce 1938 postiženi nacistickou perzekucí; Sträusslera před deportací ochránilo smíšené manželství [48].

Alexander Marguliés (1870–1921) přednášel všeobecnou diagnostiku duševních nemocí, ale také stavbu a funkci CNS a kliniku i patologii nervových nemocí.

Max Löwy (1875–1948) byl zaměřen spíše psychiatricky a psychologicky, zejména na neurózy. Přežil pobyt v koncentračním táboře v Terezíně a po válce se vrátil do Mariánských Lázní.

Další členové Pickova okruhu se zabývali histologií mozku, epilepsií, afáziemi a orga-

proLékaře.cz | 22.11.2026

nickými psychickými poruchami. Neurologická orientace tedy nebyla pouze osobním zájmem přednosty, ale podstatnou složkou odborného programu kliniky.

Otto Pötzl a spolupracovníci

Po Pickově odchodu na odpočinek převzal roku 1922 vedení kliniky **Otto Pötzl** (1877–1962) (obr. 5). Přišel z Vídně a působil v Praze jen do roku 1928, kdy se vrátil do čela vídeňské psychiatricko-neurologické kliniky jako nástupce Julia Wagnera-Jauregga. Pötzlovou hlavní oblastí výzkumu byly poruchy vyšších mozkových funkcí: afázie, apraxie, poruchy zrakového poznávání a vztah ložiskových lézí k vědomému a nevědomému zpracování vjemů [49]. V jeho pražských přednáškách se objevovaly klinická psychiatrie, nauka o neurózách, neurologické praktikum i anatomicko-fyziologické základy neurologie [15]. Vladimír Vondráček jej později charakterizoval jako učitele bližšího neurologii než psychiatrii [36,44]. Dále Vondráček vzpomínal, že čeští psychiatři Otakar Janota a Marie Špringrová navštěvovali Pötzlovy přednášky na německé klinice [36]. To je v jistém rozporu s Vondráčkovým pozdějším tvrzením, že německá psychiatrická klinika ovlivňovala českou psychiatrii téměř stejně málo jako kterékoli jiné cizojazyčné zahraniční pracoviště [44].

Za Pötzla se dále rozšířil počet neurologicky orientovaných docentů a profesorů kliniky [12,22]:

Otto Sittig (1886–1944) přednášel obecnou neurologii, neurologickou diagnostiku, elektrodiagnostiku a patologickou histologii nervového systému. Byl jedním z nejvýraznějších neurologicky orientovaných členů pražské německé neuropsychiatrické školy. Roku 1943 byl deportován z Terezína do Osvětimi, kde v roce 1944 zahynul.

Bruno Fischer (1888–1973) byl vzdáleným příbuzným Oskara Fischera. Od poloviny dvacátých let vedl psychiatrická, neurologická a psychoterapeutická praktika, včetně cvičení z hypnoterapie neuróz. Jako jeden z mála členů kliniky přežil pobyt v Terezíně a v Osvětimi [17]. O jeho poválečném osudu chybí spolehlivé informace.

Erwin Hirsch (1888–1944) se věnoval obecné psychopatologii, nauce o neurózách a klinickým tématům na pomezí psychiatrie a neurologie; z vědeckých prací je doložen také jeho zájem o vegetativní nervový systém a organicky podmíněné neuropsychiatrické poruchy. Roku 1942 byl deportován do Terezína a v roce 1944 do Osvětimi, kde zahynul.

Obr. 5. Otto Pötzl (1877–1962), 30. léta 20. století. Autor neznámý. Archiv Corps Alemannia Wien zu Linz. Volné dílo (Anonymous-EU), prostřednictvím Wikimedia Commons.

Fig. 5. Otto Pötzl (1877–1962), 1930s. Author unknown. Archiv Corps Alemannia Wien zu Linz. Public domain (Anonymous-EU), via Wikimedia Commons.

Georg Herrmann (1891– rok a místo úmrtí nezjištěny) přednášel neurologické vyšetřovací metody a technické vyšetřovací postupy. Po Gamperově smrti a nuceném odchodu židovských kolegů v roce 1939 zůstal na klinice jako jediný přednášející a pro letní semestr 1939 kromě přednášek o vývoji CNS vypsal i téma poplatné dobové rasově-hygienické a eugenické agendě, „Dědičné zdraví z psychiatrického hlediska" [15].

Franz Theodor Münzer (1895–1944) přednášel anatomicko-fyziologické základy neurologie, strukturu a funkci nervového systému a diferenciální diagnostiku nervových nemocí. Roku 1944 byl deportován z Terezína do Osvětimi, kde zahynul.

Eduard Gamper

Eduard Gamper (1887–1938) (obr. 6) pocházel z tyrolského Kapplu, studoval a působil v Innsbrucku a neuropatologickou průpravu získal také u Walthera Spielmeyera v Mnichově. Jeho odborný profil spojoval neurologii, psychiatrii a patologickou anatomii. V době svého příchodu do Prahy již patřil mezi uznávané evropské neurology zejména pro svá pozorování funkcí mozkového kmene u dítěte s anencefalií [50]. Další významnou oblastí Gamperova výzkumu byl anatomický podklad Wernickeovy encefalopatie a Korsakovova syndromu [51].

Obr. 6. Eduard Gamper (1887–1938). Autor neznámý. Zdroj [56].

Fig. 6. Eduard Gamper (1887–1938). Photographer not identified. Source [56].

Od letního semestru 1931 vypisoval Gamper v Praze neurologické přednášky, obvykle pod názvem *Pathologie der Nervenkrankheiten* (patologie nervových nemocí), a psychiatricko-neurologická praktika [15]. Gamper byl podle současníků náročný, ale oblíbený učitel, přesvědčivý řečník a klinik s mimořádným organizačním nasazením ve prospěch pražské kliniky [44]. Od zimního semestru 1932/1933 prosadil oficiální název Psychiatricko-neurologická klinika a od roku 1934 fungovalo samostatné neurologické oddělení kliniky v tehdy nejmodernějším tzv. Jubilejním pavilonu v hlavním areálu Všeobecné nemocnice, zatímco psychiatrická část kliniky zůstala v areálu Zemského ústavu pro choromyslné, zejména v Novém domě. Gamper však nepovažoval toto řešení za konečné. Zlepšilo sice podmínky pro neurologii, ale ztížilo jednotné řízení kliniky a výuku. Gamper je označoval za provizorní a žádal výstavbu nového pracoviště [52]. Jeho posmrtně vydaný text podávající kritický obraz prostor, hygienických podmínek, nedostatečné kapacity a rozptýlení jednotlivých funkcí pracoviště [53] měl zřejmě být podkladem pro další jednání se státními institucemi. Pro připravovanou přestavbu nemocničního areálu v okolí Karlova náměstí Gamper na základě svých návštěv předních evropských klinik rozpracoval koncept optimálního uspořádání celkem 280 psychiatrických a neurologických lůžek, zatímco ministerské návrhy byly podstatně skromnější [5,54].

proLékaře.cz | 22.11.2026

Obr. 7. Přijetí představitelů Německé univerzity v Praze prezidentem Edvardem Benešem, 29. ledna 1936. Přítomni byli profesoři Gamper, Hilgenreiner, Hopfner, Swoboda, Winter, Pollak, Grosser a Spina; Eduard Gamper stojí druhý zprava. Zdroj: Archiv Univerzity Karlovy, fond Německé univerzity v Praze.

Fig. 7. Representatives of the German University in Prague received by President Edvard Beneš on January 29. 1936. The delegation included Professors Gamper, Hilgenreiner, Hopfner, Swoboda, Winter, Pollak, Grosser and Spina; Eduard Gamper stands second from right. Source: Charles University Archives, German University in Prague collection.

Eduard Gamper byl v Praze veřejně aktivní nad rámec vlastního oboru. V roce 1935 byl zvolen děkanem Lékařské fakulty Německé univerzity v Praze (*Medizinische Fakultät der Deutschen Universität in Prag*) a řádným členem Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (*Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen*), nadto byl od roku 1933 do své smrti členem Československé státní zdravotní rady. Jako děkan fakulty zastupoval Německou univerzitu při oficiálních kontaktech s československým státem, mimo jiné při přijetí prezidentem Edvardem Benešem v roce 1936 (obr. 7); i to lze chápat jako doklad jeho loajálního vztahu k Československé republice. Vladimír Vondráček jej hodnotil jako výborného přednášejícího a příjemného společníka, který měl rád Prahu a navazoval osobní kontakty s českými kolegy [44]. Spolupráce měla i praktickou podobu. Gamper a Zdeněk Mysliveček např. společným přípisem z 23. března 1931 upozornili Zemský výbor na nevyhovující stav obou psychiatrických klinik [55].

Předčasná smrt

Dne 20. dubna 1938 Eduard Gamper s manželkou a jejich foxteriérem zahynuli při automobilové nehodě v Rakousku, utonutím v horském jezeře Walchensee při cestě do Gamperova rodiště. Jeho smrt se později stala předmětem různých dohadů. Objevily se domněnky, že Gamper byl povolán do Berchtesgadenu k vyšetření Hitlera a že nehoda mohla souviset s touto tajnou misí; tradovala se dokonce verze o zásahu gestapa, které mělo přes silnici natáhnout ocelové lano [32,44]. Vedle toho se objevovaly i spekulace o sebevraždě či jiném nepřirozeném úmrtí. Dostupné dobové prameny však podporují podstatně prozaičtější vysvětlení. Na základě meteorologických údajů se jako nejpodstatnější faktor nehody jeví povětrnostní podmínky [4]. Novinová zpráva z 22. dubna 1938 uvádí, že v den nehody napadlo v oblasti Walchensee přibližně půl metru nového sněhu a sněhová vánice výrazně omezovala viditelnost. Gamperem řízený vůz Tatra 75 sjel v zatáčce ze silnice a sklouzl do jezera. Nehodu zahlédla zaměstnankyně nedalekého hotelu, která přivolala pomoc, ale automobil se potopil do jezera v místě, kde hloubka činí 8 m, a byl vytažen až po několika hodinách [56]. Policejní hlášení z 26. dubna 1938 popisuje místo nehody jako zvlášť nebezpečné při náledí a upozorňuje, že vozidlo, které zde opustí vozovku, může spadnout do jezera; současně doporučuje účinnější zabezpečení silnice [57].

Ocenění Gamperovy osobnosti

Gamperova náhlá smrt vyvolala mimořádný ohlas. V Archivu Univerzity Karlovy se dochovalo množství kondolenčních telegramů a dopisů, mimo jiné od prezidenta republiky, německého vyslance, českých i zahraničních univerzit a vědeckých společností [52]. Dobové nekrology připomínaly jeho vědeckou a učitelskou autoritu i jeho „přímou, otevřenou povahu, ušlechtilé smýšlení, upřímnou srdečnost a okouzlující laskavost, jež mu získávaly srdce všech, kdo ho znali. Všude kolem sebe dokázal vytvořit atmosféru opravdového přátelství a dobroty." [58].

Zvláště osobní je rukou psaná kondolence Františka Kafky, ředitele Zemského ústavu pro choromyslné, adresovaná děkanovi Německé lékařské fakulty. Kafka připomíná, že s Gamperem ještě několik dní před jeho smrtí hovořil o jeho pracovních plánech, a píše, že na „historické půdě našeho ústavu" s ním žili ve velmi dobré shodě, přestože „četná přání nemohla být na obou stranách uskutečněna tak rychle, jak bychom si přáli". Vyzdvihuje Gamperovu přímost, „zlaté srdce" a dobrou vůli, pro něž jej měli všichni rádi, i úctu k jeho vědecké práci. Dopis tak dokládá nejen dobrý osobní vztah obou lékařů, ale i každodenní spolupráci českého vedení Zemského ústavu s německou univerzitní klinikou, která při oddělené správě působila ve stejném areálu a musela s ústavem řešit praktické otázky svého provozu [59].

Psychiatr a neurolog Otakar Janota v nekrologu v Časopisu lékařů českých napsal, že Gamper „Přilnul záhy k Praze a též s českými psychiatry a neurology měl nejlepší styky. Byl dobře informován o naší práci a se zájmem sledoval, kde co bylo dobrého. Poslední dobou se zabýval i myšlenkou svésti české i německé neurology a psychiatry ve společných schůzích vědeckých." [60].

Článek otištěný v deníku Sudetoněmecké strany Zeit zdůrazňoval, že Gamper při pomoci nemocným nehleděl na jejich národnost, pečoval o německé i české pacienty a po příchodu do Prahy se rychle naučil česky [56].

Gamperovi spolupracovníci

Pod Gamperovým vedením se prohloubila neurologická orientace kliniky a habilitovali se další neurologicky orientovaní lékaři:

Robert Klein (1895–1960) přednášel o patologii mozku, vztahu nervového systému

proLékaře.cz | 22.11.2026

Tab. 1 – pokračování. Vybraní pracovníci a neurologická témata.

Osobnost	Narození–úmrtí	Promoce, akademická hodnost a funkce	Na klinice od–do	Hlavní témata publikací
Arnold Pick	1851 Grossmezeritsch (Velké Meziříčí) – 1924 Praha	1875 MUDr. Vídeň; 1878 doc., 1886 prof. psychiatrie a neurologie DMF, 1886–1921 přednosta psychiatrické kliniky DMF	1886–1921	Afázie, apraxie, agnózie, fokální atrofie mozku, demence; Über die Beziehungen der senilen Hirnatrophie zur Aphasie (1892), Studien zur Lehre vom Sprachverständnis
Alexander Margulies	1870 Prag (Praha) – 1921 Frankenstein (Podhájí, místní část Rumburka)	1894 MUDr., 1902 doc., 1909 prof. psychiatrie DMF, vedoucí neurologické ambulance interní kliniky DMF	1898–1905	Válečná neurologie, péče o nemocné epilepsií
Ernst Emil Sträussler	1872 Ungarisch Hradisch (Uherské Hradiště) – 1959 Vídeň	1895 MUDr. Vídeň, 1906 doc. DMF, 1914 mř. prof. psychiatrie DMF, 1919 ř. prof. psychiatrie Vídeň	1906–1919	Degenerativní, zánětlivá a familiární onemocnění nervového systému. Syndrom Gerstmann-Sträussler-Scheinker
Max Löwy	1875 Hohendorf bei Marienbad (Zádub-Závišín u Mariánských Lázní) – 1948 Mariánské Lázně	1909 MUDr.; 1919 doc., 1924 prof. psychiatrie a neurologie DMF; lázeňský a soudní psychiatr v Mariánských Lázních	1902–1909; přednášky 1919–1938	Válečné neurózy a psychotraumata, hypnóza, psychopatologie psychóz a neuróz, dementia praecox
Oskar Fischer	1876 Schlan (Slaný) – 1942 Terezín	1900 MUDr., 1907 doc., 1917 prof. psychiatrie DMF	1901–1939	Senilní demence, neuritické plaky; Miliare Nekrosen mit drusigen Wucherungen… (1907), Metapsychologie (psychotronika)
Otto Pötzl	1877 Wien – 1962 Vídeň	1901 MUDr. Vídeň, 1911 doc Vídeň., 1920 prof. psychiatrie a neurologie Vídeň, 1922–1928 přednosta psychiatr. kliniky DMF. 1928-1945 přednosta psychiatr. kliniky Vídeň	1922–1928	Afázie, apraxie, zrakové agnózie, patologie velkého mozku
Otto Sittig	1886 Prag (Praha) – 1944 Osvětim	1910 MUDr., 1921 doc., 1931 prof. neurologie a psychiatrie DMF	1921–1939	Elektrodiagnostika, neurologická diagnostika, neuropatologie
Eduard Gamper	1887 Kappl – 1938 Walchensee (Rakousko)	1911 MUDr. Innsbruck, 1920 doc. Innsbruck, 1925 mř. prof. Innsbruck; 1930 ř. prof. neurologie a psychiatrie DMF; 1930–1938 přednosta psychiatrické (od 1932 psychiatricko-neurologické) kliniky DMF	1930–1938	Mozkový kmen, mezimozek, Wernickeova encefalopatie, Korsakovův syndrom
Bruno Fischer	1888 Prag (Praha) – 1973, místo úmrtí nezjištěno	1911 MUDr., 1925 doc. psychiatrie a neurologie DMF	1925–1939	Periferní a centrální vestibulární aparát u roztroušené sklerózy
Erwin Hirsch	1888 Karlsbad (Karlovy Vary) – 1944 Osvětim	1919 MUDr., 1928 doc. psychiatrie a neurologie DMF	1919–1929; přednášky do 1938	Klinická neurologie a psychiatrie, poruchy čití, organické neurologické syndromy
Georg Herrmann	1891 Mies (Stříbro) – rok a místo úmrtí nezjištěny	1918 MUDr., 1926 doc. psychiatrie a neurologie DMF	1918–1940	Neurologické vyšetřovací a technické metody; poruchy zraku a psaní
Franz Theodor Münzer	1895 Plan (Planá, okres Tachov) – 1944 Osvětim	1920 MUDr., 1928 doc. psychiatrie a neurologie DMF	1920–1939	Anatomie a fyziologie nervového systému, diferenciální diagnostika, symptomatická narkolepsie, psychopatologie
Robert Klein	1895 Neustadtl am Klinger (Stráž, okres Tachov) – 1960, místo úmrtí neověřeno, poslední doložené působiště Crichton Royal Hospital, Dumfries, Skotsko	1921 MUDr., 1932 doc. psychiatrie a neurologie DMF	1921–1939	Patologie mozku, demence, neurologie zraku a sluchu
Adalbert Kral	1903 Prag (Praha) – 1988 Jeruzalém	1927 MUDr., 1935 doc. psychiatrie a neurologie DMF, 195? Prof. psychiatrie a neurologie Toronto	1927–1939	Nemoci mozkového kmene, patofyziologické a humorální syndromy
Anton Leischner	1908 Niklasdorf (Mikulovice ve Slezsku) – 2010 Bonn	1933 MUDr., 1943 doc. psychiatrie a neurologie DMF; 1957 prof. neurologie Freiburg	1933–1945	Afázie u hluchoněmých, afázie mnohojazyčných, klinická jazyková patologie, neuropsychologie

Hlavní zdroj [12].

Vysvětlivky: Místa narození v českých zemích uvádíme v dobové německé a dnešní české podobě; ostatní místa jsou uvedena v obvyklém tvaru. Místo promoce, habilitace, jmenování profesorem: není-li uvedeno jinak, jednalo se o pražskou (německou) lékařskou fakultu. Údaj „na klinice od–do" označuje doložené období působení na pražské německé psychiatrické, respektive psychiatricko-neurologické klinice; u staršího období před rokem 1886 jde o působení v zemském ústavu pro choromyslné.

DMF – Deutsche Medizinische Fakultät in Prag (od 1883); mř. – mimořádný; PMF – Prager Medizinische Fakultät (do 1882); ř. – řádný

proLékaře.cz | 22.11.2026

k oku a uchu a o demencích. Přežil pobyt v koncentračním táboře, po válce odešel do Velké Británie, kde působil v Crichton Royal Hospital v Dumfries, kde navázal na pražskou klinicko-anatomickou tradici výzkumem vyšších korových funkcí, agnózií, hemisferální dominance, poruch řeči, následků leukotomie a klinicko-anatomických korelátů mozkových lézí [61].

Adalbert Kral / Vojtěch Adalbert Král (1903–1988) se pod Gamperovým vedením zabýval patofyziologií a klinikou onemocnění mozkového kmene a humorálními syndromy v psychiatrii a neurologii. V letech 1942–1945 byl vězněn v terezínském ghettu; po válce krátce pracoval v Praze, roku 1949 odešel do Londonu v Ontariu v Kanadě. Tam se stal významnou osobností klinické psychiatrie a psychogeriatrie; jeho práce o poruchách paměti ve stáří a rozlišení benigní a maligní stařecké zapomnětlivosti zakládá koncept mírného kognitivního postižení [62].

Anton Leischner (1908–2010) se celoživotně považoval za Gamperova žáka, ačkoli se habilitoval až v roce 1942. Zabýval se zejména afáziemi a dalšími poruchami řeči při ložiskovém poškození mozku. Po válce odešel do Německa, kde se stal průkopníkem klinické neuropsychologie a patologické lingvistiky, zejména výzkumu afázie, alexie, agrafie a dalších poruch symbolických funkcí [63].

Konec předválečného období a arizace

Po Gamperově smrti vedl pracoviště prozatímně Robert Klein. Politická krize roku 1938 však zasáhla kliniku dříve, než mohl být nalezen řádný nástupce. Po podpisu Mnichovské dohody (29. září 1938), dokonce ještě před vznikem Protektorátu Čechy a Morava (15. března 1939), byli židovští a politicky nepřijatelní učitelé německé fakulty postupně propuštěni nebo donuceni k rezignaci [16].

Z kliniky muselo odejít devět z deseti tehdejších profesorů a docentů. Jejich osudy byly pohnuté: Oskar Fischer, Otto Sittig, Franz Theodor Münzer a Erwin Hirsch zahynuli v nacistických vyhlazovacích táborech, a ti, co přežili, většinou po válce zvolili emigraci. Tím došlo k úplnému rozbití pražské německé neuropsychiatrické školy (tab. 1) [12,17].

Závěr

Německá neurologie v Praze vyrůstala z několika kořenů – z tradice ústavní psychiatrie, neurologicky orientované interny a klinicko-anatomického výzkumu mozku.

Arnold Pick vytvořil školu zaměřenou na afázie, apraxie, demence a neuropatologii, za Otto Pötzla se dále rozvinul výzkum vyšších mozkových funkcí a Eduard Gamper spojil další odborný vývoj se snahou o institucionální a prostorové osamostatnění neurologie. V roce 1938 tak byla německá neurologie odborně již výrazně autonomní, i když administrativně zůstávala součástí společné psychiatricko-neurologické kliniky.

České a německé kliniky byly akademicky a jazykově oddělené, působily však ve společném městském a nemocničním prostoru, v psychiatrii dokonce po dlouhou dobu ve stejném ústavním areálu, a jejich pacientské soubory nebyly striktně odděleny podle jazyka či národnosti. Kontakt usnadňovalo bilingvní prostředí Prahy a českých zemí i skutečnost, že řada lékařů vyrůstala na rozhraní obou jazykových světů; příkladem je Oskar Fischer, absolvent českého gymnázia ve Slaném a německé lékařské fakulty v Praze. Arnold Pick, který podle pozdějších svědectví sám česky nemluvil, vyžadoval znalost češtiny u svých asistentů, dozajista i proto, že měla význam při vyšetřování afázií a dalších poruch vyšších mozkových funkcí. I Eduard Gamper, který přišel z jiného prostředí, se naučil česky zřejmě natolik, aby byl schopen sám komunikovat s pacienty.

Ačkoli systematická spolupráce mezi oběma prostředími byla omezená, běžně probíhala pracovní komunikace o pacientech a provozu oddělení a existovaly i neformální osobní a pracovní kontakty. Oba akademické světy tedy nebyly navzájem izolované a zřejmě by se mohly časem ještě přiblížit. Tento vývoj však přerušila Gamperova smrt a brzy poté následující nacistická perzekuce, která rozvrátila personální kontinuitu německé fakulty a vedla k nevratnému zániku významné neurologické a psychiatrické školy.

Osudy německých a českých neurologů v letech 1939–1945, poznamenané válkou, rasovou perzekucí a emigrací, si zaslouží samostatnou práci.

Poděkování

Autoři děkují Andree Veverkové z Archivu Univerzity Karlovy v Praze a Robertu Bierschneiderovi ze Staatsarchiv München za laskavou pomoc při archivním výzkumu a zpřístupnění pramenných materiálů. Dále děkujeme prof. Petru Svobodnému a prof. Hansi Förstlovi za konzultace a cenné podněty k tématu.

Prohlášení o použití umělé inteligence

Při přípravě rukopisu byla generativní umělá inteligence využita zejména k dohledávání pramenů a vyhledávání v databázích, dále k dílčím jazykovým a stylistickým úpravám. Všechny zdroje byly autory ověřeny a za konečný obsah rukopisu nesou plnou odpovědnost.

Konflikt zájmů

Autoři prohlašují, že v souvislosti s tématem, zpracováním ani publikací tohoto rukopisu nemají žádný střet zájmů.

Literatura

1. Růžička E. 100 let české neurologické kliniky Univerzity Karlovy – Ladislav Haškovec a založení Kliniky pro choroby nervové Univerzity Karlovy. Cesk Slov Neurol N 2026; 89/122(1): 27–37. doi: 10.48095/cccsnn202627.
2. Havránková P. Kamil Henner známý i neznámý. Cesk Slov Neurol N 2026; 89(2): 107–116. doi: 10.48095/cccsnn2026107.
3. Růžička E. 100 let české neurologické kliniky Univerzity Karlovy – Hennerova škola. Cesk Slov Neurol N 2026; 89/122(3): 147–156. doi: 10.48095/cccsnn2026147.
4. Ruzicka E, Hinterhuber H, Förstl H. Eduard Gamper (1887–1938): cases and accidents. J Neurol 2022; 269(4): 1802–1808. doi: 10.1007/s00415-021-10795-0.
5. Svobodný P. Pražské neurologické kliniky v letech (1936) 1938–1945. AUC Hist Univ Carol Prag 2020; 59(2): 43–68. doi: 10.14712/23365730.2020.2.
6. Šmahel F. Alma mater Pragensis: studie k počátkům Univerzity Karlovy. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova v Praze Nakladatelství Karolinum 2016.
7. Svatoš M (ed.). Dějiny Univerzity Karlovy I: 1347/48–1622. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 1995.
8. Čornejová I (ed.). Dějiny Univerzity Karlovy II: 1622––1802. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 1995.
9. Havránek J (ed.). Dějiny Univerzity Karlovy III: 1802–1918. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 1997.
10. Seznam přednášek, kteréž se konati budou na c.k. české Universitě Karlo-Ferdinandské v Praze (včetně pozdějších názvů, 1882–1949). [online]. Dostupné z: https://www.digitalniknihovna.cz/cuni/periodical/uuid: 396f6243-c1f8-4b19-a467-afa08f5090c2.
11. Hlaváčková L, Svobodný P, Adamec J. Biografický Slovník Pražské Lékařské Fakulty. 1: A–K; 2: L–Ž. Praha: Univerzita Karlova 1993.
12. Hlaváčková L, Svobodný P. Biographisches Lexikon der Deutschen Medizinischen Fakultät in Prag: 1883–1945. Praha: Karolinum 1998.
13. Stav osob při c.k. české Karlo-Ferdinandské universitě v Praze (včetně pozdějších názvů, 1882–1998). [online]. Dostupné z: https://kramerius.cuni.cz/uk/periodical/uuid: 91a1f28a-b678-42e9-a32b-c9c6f99182e9.
14. Personalstand der K.k. deutschen Karl-Ferdinands-Universität zu Prag. Prag: Akademischer Senat 1882–1945. [online]. Dostupné z: https://www.digitalniknihovna.cz/cuni/.1882.
15. Ordnung der Vorlesungen an der Deutschen Universität in Prag / Deutschen Karl-Ferdinands-Universität zu Prag / Deutschen Karls-Universität in Prag, Prag: Akademischer Senat 1882–1945. [online]. Dostupné z: https://www.digitalniknihovna.cz/cuni/.
16. Míšková A. Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 2002.
17. Zeidman LA, Kondziella D. Neuroscience in Nazi Europe Part III: Victims of the Third Reich. Can J Neurol Sci 2012; 39(6): 729–746. doi: 10.1017/S0317167100015559.
18. Svobodný P. Pražské lékařské fakulty a jejich klinická pracoviště v letech 1938–1945 [disertační práce]. Praha: Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta 2007.
19. Chiari H. Über Veränderungen des Kleinhirns Infolge von Hydrocephalie des Grosshirns. Denkschr Kais

proLékaře.cz | 22.11.2026

Akad WissMath-Naturwissenschaftliche Cl 1891; 17: 1172–1175.
20. Sucharda P. Jan Evangelista Purkyně a Časopis lékařů českých. Časopis Lékařů Čes 2017; 156: 422–424.
21. Hlaváčková L. Docent František Novotný – poslední asistent J. E. Purkyně a „vir infelix". Časopis Lékařů Čes 2019; 158: 203–205.
22. Hlaváčková L. Počátky neurologie na pražských lékařských fakultách (do 2. světové války). Acta Univ Carol Hist Univ Carol Prag 2019; 59(2): 11–42.
23. Kahler O, Pick A. Beiträge zur Pathologie und pathologischen Anatomie des Centralnervensystems. Leipzig: F. C. W. Vogel 1879.
24. Čech P. Otto Kahler a jeho rod II: Léta zrání v Praze. Vnitř Lékařství 2019; 65(5): 379–389.
25. Riedel J. Prag's Irrenanstalt und ihre Leistungen in den Jahren 1827, 1828 und 1829: nebst den Anzeigen zur Einsendung in die öffentliche Anstalt, den Bedingungen zur Aufnahme in dieselbe, der Art der Transportirung und der Behandlung der genesenen Geisteskranken. Prag: Gottlieb Haase Söhne 1830.
26. Fischel J. Prag's k. k. Irrenanstalt und ihr Wirken seit ihrem Entstehen bis incl. 1850: mit 7 Tabellen. Prag: Gottlieb Haase Söhne 1853.
27. Chaloupková P. Zemský ústav pro choromyslné v Praze v letech 1791–1886. Paginae Hist 2010; 18: 67–99.
28. Pick A. Ueber die Beziehungen der senilen Hirnatrophie zur Aphasie. Prag Med Wochenschr 1892; 17: 165–167.
29. Pick A. Studien zur Lehre vom Sprachverständnis. Berlin: Karger 1908.
30. Pick A. Die agrammatischen Sprachstörungen. Berlin: Springer 1913.
31. Pick A. Beiträge zur Pathologie und pathologischen Anatomie des Centralnervensystems. Berlin: August Hirschwald 1898.
32. Kertesz A, Kalvach P. Arnold Pick and German Neuropsychiatry in Prague. Arch Neurol 1996; 53(9): 935–938. doi: 10.1001/archneur.1996.00550090147021.
33. Förstl H, Baldwin B. Pick und die fokalen Hirnatrophien. Fortschritte Neurol Psychiatr 1994; 62(09): 345–355. doi: 10.1055/s-2007-999066.
34. Pick A, Girling DM, Berrios GE. On the relationship between senile cerebral atrophy and aphasia. Hist Psychiatry 1994; 5(20): 542–547. doi: 10.1177/0957154X9400502007.
35. Pick A. Zur Symptomatologie der linksseitigen Schläfenlappenatrophie. Monatsschr Psychiatr Neurol 1904; 16: 378–388.
36. Vondráček V. Německá psychiatrická klinika v letech 1882–1945. Československ Psychiatr 1966; 62: 124–131.
37. Alzheimer A. Über eine eigenartige Erkrankung der Hirnrinde. Allg Z Für Psychiatr Psych-Gerichtl Med 1907; 64: 146–148.
38. Fischer O. Miliare Nekrosen mit drusigen Wucherungen der Neurofibrillen, eine regelmäßige Veränderung der Hirnrinde bei seniler Demenz. Monatsschrift Für Psychiatr Neurol 1907; 22: 361–372.
39. Fischer O. Die presbyophrene Demenz, deren anatomische Grundlage und klinische Abgrenzung. Z Für Gesamte Neurol Psychiatr 1910; 3: 371–470.
40. Goedert M. Oskar Fischer and the study of dementia. Brain 2008; 132(4): 1102–1111. doi: 10.1093/brain/awn256.
41. Weber MM. Aloys Alzheimer, a coworker of Emil Kraepelin. J Psychiatr Res 1997; 31(6): 635–643. doi: 10.1016/S0022-3956(97)00035-6.
42. Fischer O. Experimente mit Raphael Schermann: ein Beitrag zu den Problemen der Graphologie, Telepathie und des Hellsehens. Berlin; Wien: Urban & Schwarzenberg 1924.
43. Šimůnek MV. Fischer Oskar 1876–1942. Biografický slovník českých zemí. Praha: Historický ústav AV ČR 2014.
44. Vondráček V. Lékař dále vzpomíná: 1920–1938. Praha: Avicenum 1977.
45. Šimůnek MV. Entfernung/Reinigung/Entjudung: Důsledky nacistické rasové perzekuce pro profesorský sbor Lékařské fakulty Německé univerzity v Praze, 1938–1945. Acta Univ Carol Hist Univ Carol Prag 2018; 58(1): 107–121.
46. Memorial Book for the Victims of National Socialism at the University of Vienna 1938. Ernst Sträussler. [online]. Dostupné z: https://gedenkbuch.univie.ac.at/en/person/ernst-straeussler.
47. Gerstmann J, Sträussler E, Scheinker I. Über eine eigenartige hereditär-familiäre Erkrankung des Zentralnervensystems. Zugleich ein Beitrag zur Frage des vorzeitigen lokalen Alterns. Z Für Gesamte Neurol Psychiatr 1936; 154: 736–762.
48. Zeidman LA, Ziller MG, Shevell M. Gerstmann, Sträussler, and Scheinker: The persecution of the men behind the syndrome. Neurology 2014; 83(3): 272–277. doi: 10.1212/WNL.0000000000000606.
49. Pötzl O. Zur Klinik und Anatomie der reinen Worttaubheit; Über die Beziehungen zwischen der reinen Worttaubheit, der Leitungsaphasie und der Tontaubheit. Leipzig–Wien: Deuticke 1919.
50. Gamper E. Reflexuntersuchungen an einem Anencephalus. Z Für Gesamte Neurol Psychiatr 1926; 104: 47–73.
51. Gamper E. Zur Frage der Polioencephalitis haemorrhagica der chronischen Alkoholiker. Anatomische Befunde beim alkoholischen Korsakow und ihre Beziehungen zum klinischen Bild. Dtsch Z Für Nervenheilkd 1928; 102(1–4): 122–129. doi: 10.1007/BF01668327.
52. Archiv Univerzity Karlovy, fond Německá univerzita v Praze – Lékařská fakulta, materiály Eduard Gamper, 1928–1939.
53. Gamper E, Tschermak-Seysenegg A. Die psychiatrisch-neurologische Lehrkanzel an der Deutschen Universität in Prag: wie sie war, wie sie ist, wie sie sein soll. Ärztliche Nachrichten 1938; (20). Sonderdruck.
54. Svobodný P. Gamper Eduard 1887–1938. Biografický slovník českých zemí. Praha: Historický ústav AV ČR 2016.
55. Národní archiv, fond Ministerstvo školství a kultury, karton 1028.
56. Tragischer Tod Prof. Gampers. Mit dem Auto in den Walchensee / Prof. Gamper und Frau ertrunken. Die Zeit [Prag], 22. 4 1938.
57. Staatsarchiv München, fond Bezirksämter/Landratsämter, sign. 134059. Gendarmerie-Station Walchensee, Monatsbericht Nr. 425, 26. 4 1938.
58. Kral A. Eduard Gamper †. Monatsschrift Für Psychiatr Neurol 1938; 100: 129–136.
59. Archiv Univerzity Karlovy, fond Německá univerzita v Praze – Lékařská fakulta, kondolenční dopis Františka Kafky děkanovi Německé lékařské fakulty, Praha 23. 4 1938.
60. Janota O. Prof. dr. Ed. Gamper. Časopis Lékařů Čes 1938; 77: 562–563.
61. Collins K. European Refugee Physicians in Scotland, 1933–1945. Soc Hist Med 2009; 22(3): 513–30. doi: 10.1093/shm/hkp059.
62. Lauter H. In memoriam Professor Dr. med. V.A. Kral (5. 2. 1903–7. 6. 1988). Nervenarzt 1991; 62(1): 1–2.
63. Leischner A. Lebenserinnerungen Bd. 1 1908–1958. Frankfurt am Main: Haag und Herchen 2004.

Soutěž o nejlepší práci

publikovanou v časopise Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie

V roce 2026, stejně jako v předchozích letech, probíhá soutěž o nejlepší článek v časopise Cesk Slov Neurol N.
Zařazeny budou práce otištěné v číslech 2026/1–6.

Předem děkujeme všem autorům za zaslané příspěvky.